

УДК 821.161.2'42: 32 (477)

**ВИМІР ВЕРБАЛІЗОВАНИХ ТИПІВ ПРЕЦЕДЕНТНИХ  
ФЕНОМЕНІВ У ТЕЛЕДЕБАТАХ  
(на матеріалі дебатов П. Порошенка та В. Зеленського)**

**Тетяна Соловійова**

*Криворізький державний педагогічний університет  
Круууі Rih State Pedagogical University  
пр. Гагаріна, 54, Кривий Піг, 50086, Україна  
tetiana\_solovei@hotmail.com*

Соловійова Т. Вимір вербалізованих типів прецедентних феноменів у теледебатах (на матеріалі дебатов П. Порошенка та В. Зеленського)

У статті розглянуто лінгвістичний аспект передвиборчих дебатов між П. Порошенком та В. Зеленським крізь призму аналізу вербалізованих прецедентних феноменів (прецедентних текстів і прецедентних ситуацій). Окреслено місце та ознаки теледебатов у політичному дискурсі. З'ясовано змістовні та типологічні риси прецедентних текстів та прецедентних ситуацій, їхні способи актуалізації в усному політичному мовленні.

*Ключові слова:* прецедентний феномен, прецедентна ситуація, прецедентний текст, політичний дискурс, теледебати.

Соловьёва Т. Измерение вербализуемых типов прецедентных феноменов в теледебатах (на материалах дебатов П. Порошенко и В. Зеленского)

В статье рассматривается лингвистический аспект предвыборных дебатов между П. Порошенко и В. Зеленским посредством анализа вербализуемых прецедентных феноменов (прецедентных текстов и прецедентных ситуаций). Изучено место и особенности теледебатов в политическом дискурсе. Проанализировано семантические, а также типологические черты прецедентных текстов и прецедентных ситуаций, способы их актуализации в устной политической речи.

*Ключевые слова:* прецедентный феномен, прецедентная ситуация, прецедентный текст, политический дискурс, теледебаты.

Soloviiova T. Survey of verbalized types of precedent phenomena in the TV debates (by materials of debates between P. Poroshenko and V. Zelenskyi)

The article deals with linguistic aspect of the election debate between P. Poroshenko and V. Zelenskyi, throw the analysis of verbalized precedent phenomena (the precedent texts and the precedent situations). It is defined the place and peculiarities of TV debates in political discourse. Special attention was paid to specific Ukrainian features of this dialogical form of election discourse. It should be

stressed that choosing the precedent phenomena as the subject of this investigation is based on their distinction.

Precedent phenomena is considered like the most capacious linguistic unites for cultural, national, cognitive and emotional information; like the most compact language structures with the biggest suggestive and persuasive potential in modern Ukrainian-speaking political discourse. Precedent texts' and precedent situations' characteristics of typology and meaning were analyzed. There were studied the ways for realizations of verbalized types of precedent phenomena in oral political speech. The paper described such forms of realization mentioned precedent unites like precedent name, precedent expression, describing verbalization and others. The author raised the problem of enlistment describing verbalization to precedent phenomena like one of the realization form of precedent text and / or precedent situation. It is proposed to classify some non-predicative language structures as precedent expression (for example set expressions or another constant speech compounds).

*Key words:* precedent phenomenon, precedent situation, precedent text, political discourse, TV debate.

**Постановка проблеми та її зв'язок із важливими науковими завданнями.** 2019 рік для України стає роком важливих випробувань і можливих кардинальних змін, адже на цей період випадає повне перезавантаження політичної влади у країні. Перший етап у вигляді президентської виборчої кампанії вже пройшов, і він показав, що українське суспільство прагне змін. Попереду ще один не менш важливий, а можливо й набагато вагоміший етап – вибори законодавчої гілки влади – парламентські. Відтак, дослідження сучасного політичного дискурсу стає актуальним як ніколи: адже науковий підхід до аналізу його складових, процесів, тенденцій, явищ дасть змогу побачити розгорнуту картину рівня розвитку соціально-політичної сфери життя в Україні. Одною з форм політичного дискурсу є теледебати, а в межах президентської виборчої кампанії в Україні 2019 року дебати між Петром Порошенком та Володимиром Зеленським, які відбулися 19 квітня у Києві на НСК “Олімпійський”, стали найбільш очікуваною й найбільш обговорюваною подією. Тому аналіз лінгвістичного аспекту цього дійства займе помітне місце в дослідженні сучасного українськомовного політичного дискурсу.

Теледебати мають свої специфічні риси й конкретну мету, які безпосередньо впливають на зміст, форму й навіть

експресивну наповнюваність мовлення кандидатів. Найбільш яскравими та місткими (інформаційно й емоційно) у ньому є прецедентні феномени. У нашій роботі ми зосередимо увагу на дослідженні вербалізованих типів прецедентних одиниць (прецедентних ситуацій і прецедентних текстів) та на різноманітних засобах їх реалізації в мовленні. Уважаємо, що вивчення проблеми вербалізації названих прецедентних одиниць, їх змістовної складової в теледебатах допоможе глибше проаналізувати лінгвістичний аспект сучасного українського політичного дискурсу.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Дослідженням політичного дискурсу займалися такі представники зарубіжного наукового кола: Н. Арутюнова, М. Бахтін, Б. Бернстайн, Е. Будаєв, Дж. Вілсон, Р. Водак, Т. ван Дейк, В. Карасик, О. Кубрякова, Ж. Лакан, М. Фуко, Ю. Хабермас, П. Чілтон, А. Чудінов, О. Шейгал та ін. У вітчизняній лінгвістиці політичний дискурс (український та іноземний) досліджували О. Алексієвець, Н. Кондратенко, О. Косьянова, С. Кривенко, Л. Стрій та ін. Лінгвістичний аспект політичних дебатів та мовлення політичних лідерів розглядали Л. Завальська, І. Лосєва, М. Салецька, О. Федосєєв та ін. Місце прецедентних феноменів у політичному дискурсі досліджували Л. Бутахіна, О. Ворожцова, Д. Гудков, А. Гузак, Ю. Караулов, Л. Марчук, О. Нахімова, Н. Одарчук, Л. Славова та ін.

**Мета статті полягає** в дослідженні лінгвістичного аспекту передвиборчих президентських дебатів між П. Порошенком та В. Зеленським крізь призму вербалізованих прецедентних феноменів (прецедентних текстів і прецедентних ситуацій). Для досягнення поставленої мети необхідно виконати такі завдання: 1) проаналізувати місце та особливості теледебатів у системі явищ політичного дискурсу; 2) витлумачити поняття “прецедентний феномен”, “прецедентний текст”, “прецедентна ситуація”; визначити особливості їх взаємодії; 3) здійснити змістовний та типологійний аналіз виявлених прецедентних одиниць, дослідити форми їх вербалізації в мовленні.

**Виклад основного матеріалу дослідження.** Передвиборча президентська кампанія в Україні 2019 року була досить насичена

й динамічна. Усі лінгвополітичні явища, події, продукти цього періоду являють собою передвиборчий дискурс, який ми, услід за О. Ворожцовою та О. Федосєєвим, розглядаємо як різновид політичного дискурсу. Цьому різновиду притаманні як ознаки самого політдискурсу (інституційність, авторитарність, експресивність, дистанційність, театральність, ідеологічність та ін.), так і власні специфічні риси, а саме: а) обмеженість у часі; б) тематична детермінованість; в) агональність; г) відокремленість у просторі; г) визначена загальна мережа подій [Vorozhcova / Ворожцова 2007 : 51–52].

Теледебати є діалогічною формою (жанром) політичного дискурсу, що може стосуватися як передвиборчого дискурсу, так і траплятися поза його межами. Однак в українських політичних реаліях теледебати як різновид передвиборчої діяльності закріплені на законодавчому рівні й організовуються державою в особі ЦВК та центральним телеканалом Національної телекомпанії України між кандидатами на пост Президента України, які були внесені до виборчого бюлетеня для повторного голосування [Pro vybory / Про вибори 2019 : 73]. Відповідно до вимог формат теледебатів під час президентської виборчої кампанії в Україні чітко регламентований, а це безпосередньо впливає на всі аспекти цієї події, зокрема й на лінгвістичний:

– обмежений і розподілений час: вимагає від мовців бути чіткими, лаконічними, що стимулює їх до використання різноманітних мовних засобів, здатних містити максимум інформації й експресії в мінімальному лінгвістичному обрамленні;

– чітко окреслена форма: теледебати відбуваються в усній формі і транслюються глядачам у прямому ефірі, що тягне за собою ряд особливостей (ситуативність, безпосередність, незворотність, спонтанність, часткова імпровізованість, експресивність, розрахованість на слухове сприйняття, можливість використовувати невербальні засоби (жести, міміку, інтонацію і т. ін.) [Matsiuk / Мацюк 2005]);

– визначена кількість учасників: участь у дебатах беруть лише два кандидати, що зумовлює їхню діалогічну форму.

Однак питання визначення учасників-суб'єктів теледебатів не є однозначним у дослідженнях політичного дискурсу. По-перше, не варто відкидати фактор об'єкта, яким у теледебатах виступає суспільство, або точніше – електорат, а по-друге, важливим чинником постає і суб'єкт ЗМІ, що відповідно до закону є й організатором, і ретранслятором цього дійства. Щодо ролі мас-медіа в теледебатах думки науковців дещо розділилися. Так, О. Шейгал стоїть на позиціях, що ЗМІ є лише технічним засобом зв'язку мовця і віддаленої аудиторії, а роль журналіста є нульовою (окрім як у ток-шоу чи інтерв'ю) [Shejgal / Шейгал 2000 : 37–38]. Іншої позиції притримується Н. Кондратенко, яка вказує на “креативне підґрунтя” ролі ЗМІ в такому жанрі передвиборчого дискурсу, як теледебати. Услід за В. Карасик лінгвіст обґрунтовує думку, що ЗМІ через журналістів і певні організаційні моменти все ж має неабиякий вплив на подальший перебіг теледебатів, на поведінку основних мовців-кандидатів [Kondratenko / Кондратенко 2007 : 87–88]. Аналізуючи дебати П. Порошенка та В. Зеленського, ми переконуємося, що така думка небезпідставна: місцезнаходження учасників і їхніх команд на “головних” теледебатах, позиція й поведінка журналістів-координаторів, оточення (вочевидь не притаманне узаконеній формі проведення подібного заходу), позиція камер і співвідношення загальних та крупних планів загалом й кожного з кандидатів зокрема – усе це, хоч є факторами екстралінгвальними, мало неабияке значення для досягнення основної мети цієї діалогічної форми політдискурсу: впливу на політичний вибір аудиторії-електорату. Не можна оминати увагою й того, що більшість із цих факторів мали вплив безпосередньо й на мовлення кандидатів (тон, експресія, вибір риторичних фігур та ін.). Окреслена мета пояснює й полемічний характер подібних теледебатів: кандидати не прагнуть знайти взаєморозуміння чи спільне розв'язання певної проблеми, що передбачає дискусія або ж диспут, натомість проявляється сугестивність і персуазивність виступів кожного з учасників, спрямована не стільки на опонента, скільки на пасивного слухача-глядача. Такий значний, на нашу думку, сугестивно-персуазивний

потенціал у поєднанні з інформаційною та культурною місткістю мають прецедентні феномени.

Прецедентні феномени трактують передовсім як ядерні елементи когнітивної бази, національного лінгвокультурного простору [Verestova / Берестова 2016 : 27–28; Koloiz / Колоїз 2017 : 142; Fenomen / Феномен 1998 : 33], “як вербальні виразники релевантних для певного лінгвокультурного суспільства знань, маркери національно зумовленого світогляду, здатні в синхронії та діахронії поєднувати окремі культурні пласти” [Boyarskih / Боярских 2008 : 72]. Отже, прецедентні феномени одночасно є репрезентантами трьох вимірів: мови, свідомості й культури.

До ознак прецедентних феноменів, які вирізняють їх від інших лінгвокогнітивних одиниць, уналежнюють: фактичність, асоціативність, стислість, повторюваність, маркованість, рефлексивність, клішованість, оцінність [Fenomen / Феномен 1998 : 32–33].

Під прецедентними феноменами (ПФ) розуміємо лінгвокогнітивні одиниці, відомі всім представникам національно-лінгвокультурної спільноти, актуальні в когнітивному (пізнавальному й емоційному) аспекті, до яких апелюють у мовленні представники того чи того національного лінгвокультурного соціуму [Krasnih / Красних 1997 : 9]. Власне ж поняття прецедентного феномена в нашому дослідженні розглядатимемо як загальну родову назву всіх видів лінгвоодиниць, які за вище названими ознаками можемо трактувати як прецедентні.

Традиційно прецедентні феномени, спираючись на класифікацію Д. Гудкова, поділяють на вербальні (ті, що можуть бути відтворені в мовленні) та невербальні (ті, що не можуть бути відтворені в мовленні, наприклад: твори живопису, архітектури, музичні композиції) [Krasnih / Красних 1997; Zaharenko / Захаренко 1997]. Серед вербальних прецедентних феноменів розрізняють вербалізовані прецеденти (прецедентний текст та прецедентну ситуацію) та власне вербальні прецеденти (прецедентне ім'я та прецедентне висловлення) [Boyarskih /

Боярских 2008; Vorozhova / Ворожцова 2007; Krasnih / Красних 1997; Sakharuk / Сахарук 2011 та ін.].

Прецедентний текст (ПТ) – лінгвокогнітивна, поліпредикативна одиниця, складний знак, сукупність значень компонентів якого не тотожна його смислу; це завершений і самодостатній продукт мовно-мисленневої діяльності, добре відомий будь-якому середньостатистичному представнику національно-культурної спільноти. Прецедентний текст може неодноразово реалізовуватися у процесі мовленні, але лише через пов'язані з ним власне вербальні прецедентні одиниці: прецедентне ім'я, прецедентне висловлення [Zaharenko / Захаренко 1997 : 83], або засобом описової вербалізації [Boyarskih / Боярских 2008]. Наприклад: *І в мене запитання: яким чином Ви, коли Ви називали Україну повією, коли Ви називали українців “хохлами”, коли Ви знущалися над нашою державою, але лише коли Ви один раз образили Кадирова, Ви тут же перед ним вибачились. У мене запитання: коли Ви вибачитесь перед Україною за повію?* (П. Порошенко). Виокремлені елементи витлумачуємо як інваріанти прецедентних висловлень: *Україна – повія* та *українці – хохли*, які вербалізують два ПТ, що тісно пов'язані з В. Зеленським – адресатом наведеної ілюстрації. Перше висловлення про *Україну-повію* репрезентує ПТ – жарт, який був висловлений зі сцени В. Зеленським під час одного з гумористичних шоу. Друге висловлення про *українців-хохлів* відсилає слухачів до ПТ, що був виголошений із вуст головного героя телесеріалу “Слуга народу”, роль якого також грав відповідний кандидат. Це висловлення могло б бути потрактоване інакше, оскільки образливе іменування українців хохлами не нове в українському лінгвокультурному просторі, але обставини використання цього висловлення, мовне обрамлення, особа адресата дає підстави реципієнту викодувати один із монологів персонажа зазначеної кінострічки.

Казус нинішньої президентської передвиборчої кампанії полягав у тому, що певний кінопродукт і за змістом, і за часом показу сприяв, а то й фактично виступив, неофіційною агітацією одного з кандидатів, який виконав головну роль у кіносеріалі

“Слуга народу”. На сьогодні наявна правова колізія щодо того, чи була окреслена ситуація порушенням закону. Одним із найяскравіших аргументів у цій справі є покликання на цитати з останніх серій, що звучали з вуст головного героя, “які дублюють тези передвиборної програми кандидата на пост Президента України Володимира Зеленського та мають ознаки передвиборної агітації у визначенні виборчого законодавства України” [Serial / Серіал]. Ці ж висловлення-цитати присутні й у мовленні В. Зеленського на теледебатах: *Рівність усіх перед законом, те, чого у Вас не було. Це зняття недоторканості з депутатів і суддів, з президента. Це закон про імпідмент, це закон про відкликання депутата* (В. Зеленський). Чимало мовознавців уналежнюють цитати до категорії прецедентних висловлень, що вербалізують ПТ та / або прецедентну ситуацію [Zaharenko / Захаренко 1997 : 83]. Тому виділені лінгвоодиниці визначаємо як прецедентні висловлення, які вербалізують ПТ (або ж тексти) передвиборчої програми та монологу кіноперсонажа. Утім, чітко визначити, який з цих ПТ є первинним, досить важко.

Репрезентація одного ПТ може здійснюватися кількома різними засобами навіть у межах однієї комунікативної ситуації, наприклад: прецедентним висловленням у вигляді цитати та описовою вербалізацією. Більше того, реалізація ПТ може бути підсилена й прецедентним іменем: *І не на колінах треба повзти до Путіна для того, щоб захистити державу* (П. Порошенко). Вокремлений фрагмент є описовою вербалізацією ПТ – ще одного виступу В. Зеленського на гумористичному шоу, який містить у собі прецедентне ім’я *Путін*. Це прізвище президента Російської Федерації, яке є ПФ політичного походження з різко негативною емоційною конотацією, притаманною українській національній лінгвокультурній спільноті. Асоціюється з такими поняттями як “диктатор”, “нападник”, “вбивця”, “агресор”, що пов’язано із сучасними історичними подіями на теренах України (російсько-українська війна або АТО).

У цій же комунікативній ситуації, у мовленні іншого кандидата, вербалізується окреслений ПТ, але вже засобом



прецедентного висловлення у формі прямої цитати: *Що стосується колін – слова вирвані з фрази. <...> Далі я сказав <...> і звернувся до Путіна і сказав: “Я готовий стати на коліна, тільки не ставте на коліна Україну!”*, – і ви можете побачити, і це правда (В. Зеленський). Порівняно з першим способом вербалізації ПТ, прецедентне висловлення змістовніше та чіткіше передає зміст самого ПТ, але подібна форма описової вербалізації є простішою і впізнаванішою. Уважаємо за необхідне окреслити ці два поняття: прецедентне висловлення й описова вербалізація.

Більшість дослідників як російської лінгвістичної школи (О. Боярських [Boyarskih / Боярских 2008], О. Ворожцова [Vorozhцова / Ворожцова 2007], В. Красних [Krasnih / Красних 1997] та ін.), так і української (І. Сахарук [Sakharuk / Сахарук 2011], С. Форманова [Formanova / Форманова 2008] та ін.) у розумінні прецедентного висловлення спираються на трактування Д. Гудкова: “Прецедентне висловлення – це репродукований продукт мовленнєво-мисленєвої діяльності, завершена і самодостатня одиниця, яка може бути предикативною або неpredикативною; складний знак, сума значень компонентів якого не дорівнює його смислу” [Zaharenko / Захаренко 1997 : 83].

Описову вербалізацію як окремий тип власне вербальних прецедентних феноменів розглядає О. Боярських. Ці прецеденти вона трактує як вказівку на ситуацію, що стосується певного художнього тексту і є впізнаваною без використання відомих ustalених літературних висловлень чи імен літературних персонажів. [Boyarskih / Боярских 2008 : 101–102]. На наш погляд, описова вербалізація у формі поєднання визначених лексем у своєрідний переказ чи фразу (висловлення) може містити покликання не лише на художні твори, але й на будь-яку ситуацію, яка є упізнаваною, а відтак, вербалізувати не лише ПТ, але й прецедентні ситуації, наприклад: *Чому ви схопили громадянина за ніс, а дівчині зірвали шапку?* (В. Зеленський). У виділеному фрагменті спостерігаємо описову вербалізацію як реалізацію двох прецедентних ситуацій у межах одного речення. У цьому контексті йдеться про ситуації, що сталися

з П. Порошенком: камери зняли, як він схопив чоловіка за ніс під час однієї зустрічі з виборцями, і в схожій ситуації – власноруч зірвав шапку з голови дівчини. Така поведінка викликала багато запитань і набула широкого розголосу під час передвиборчої президентської кампанії.

Необхідним вважаємо розглянути питання щодо витлумачення поняття прецедентної ситуації. Окремим предметом дослідження цей різновид ПФ виступає у працях Д. Гудкова [Gudkov / Гудков 2000], А. Гузак [Huzak / Гузак 2014], О. Нахімової [Nahimova / Нахимова 2014]. Традиційно, прецедентна ситуація (ПС) розуміється як більше когнітивна, аніж лінгвістична одиниця; певна “ідеальна” чи то “еталонна” ситуація, пов’язана з сукупністю визначених конотацій, диференційні ознаки якої містяться у когнітивній базі [Zaharenko / Захаренко 1997 : 83]. ПС так, як і ПТ, у мовленні вербалізуються може засобами прецедентних висловлень, прецедентних імен, описовою вербалізацією та іншими засобами.

Аналізуючи питання виокремлення описової вербалізації, звертаємо увагу на позицію І. Сахарук. Дослідниця, спираючись на класифікацію В. Красних, зауважує на недоцільність виділення описової вербалізації як окремого типу ПФ і вказує на можливість зарахування подібних прецедентів “до вербалізованих одиниць вербальних прецедентних феноменів” (ПТ і ПС) [Sakharuk / Сахарук 2011 : 200]. По-перше, ПТ чи ПС згідно з подібним підходом є вербалізованими різновидами, а тому не можуть безпосередньо бути представлені в мовленні [Vorozhcova / Ворожцова 2007; Krasnih / Красних 1997; Fenomen / Феномен 1998; Formanova / Форманова 2008]. По-друге, вони реалізуються або ж вербалізуються за допомогою лінгвоодиниць іншої групи: прецедентного імені чи прецедентного висловлення (хоч і наявна думка, що ПС може актуалізуватися засобами “короткого опису” [Vorozhcova / Ворожцова 2007 : 43], “непрецедентними феноменами” або поєднанням певних атрибутів [Nahimova / Нахимова 2014 : 72; Formanova / Форманова 2008], але жоден з них не уналежнює ці засоби до прецедентних лінгвоодиниць). По-третє, власне вербальні прецеденти дещо обмежені у своїй можливості репрезентувати

ПТ і ПС, адже прецедентне ім'я може мати форму лише власної назви, а прецедентне висловлення серед головних ознак має повторюваність, відтворюваність, відносну сталість або чітку фіксованість форми [Zaharenko / Захаренко 1997 : 85; Boyarskih / Боярских 2008 : 75]. Отже, при такому розумінні окреслений вияв ПС чи ПТ у формі нестандартизованого, незакріпленого висловлення випадає із парадигми ПФ. Не можна оминати увагою і те, що описову вербалізацію недоцільно ставити на один рівень з іншими власне вербальними прецедентними одиницями, оскільки прецедентне ім'я й прецедентне висловлення можуть як містити посилання на ПТ та/або ПС, так і бути окремими самодостатніми одиницями зі своїм закодованим значенням і лінгвокогнітивним підтекстом. Натомість описова вербалізація як прецедентна одиниця може містити лише покликання на той чи той вербалізований різновид. Гадаємо, вилучати описову вербалізацію із ряду ПФ недоцільно, оскільки їй притаманні всі вище названі ознаки прецедентності більшою чи меншою мірою.

Наведемо приклад функціонування різних форм описової вербалізації однієї ПС: *Чому всі Ваші люди мають обидві руки?* (В. Зеленський). Аналізуючи виокремлений фрагмент за межами передвиборчого дискурсу, без урахування екстралінгвальних чинників (публічність, особа адресата, політична складова і т. ін.), беручи до уваги лише його поверховий зміст, ми не можемо назвати таке питання абсолютно чітким, зрозумілим, логічним. Форма висловлення теж невідома й не стала. У такому разі висловлення не може бути розкодованим. Але, за умови врахування усіх перерахованих аспектів, висловлення набуває глибинного значення, зрозумілого не лише учасникам полеміки, а й багатомільйонній аудиторії: воно містить покликання на ПС, коли опонент, П. Порошенко, тоді чинний Президент України, публічно заявив на повідомлення журналістів про розкрадання оборонного комплексу України людьми з його оточення таке: *Нікому не дозволю красти в армії. Тим, хто буде красти в армії, руки повідрубую* [Poroshenko / Порошенко]. Ще одну форму вербалізації наведеної ПС спостерігаємо в мовленні іншого кандидата: *Але на кілька питань я хочу відповісти більш*

докладно, наприклад, *про відрубані руки*: *позиція перша, я – не кат і я – не суддя* (П. Порошенко). Порівнюючи такі мовні сполуки в тексті ПС та двох формах її описової вербалізації, спостерігаємо спільнокореневість використаних лексем і співзвучність загального змісту, але форма – різна. У таких же контекстах реалізації подібний прецедент, окрім покликання на конкретну ПС, набуває додаткового значення – натяк на самосуд, перевищення повноважень посадовця: *І в мене тоді питання до пана Зеленського: а скажіть, будь ласка, <...> а коли Ваш партнер, бізнес-партнер, який обікрав Україну, маючи обґрунтовані підозри правоохоронних органів України і світу <...> А як Ви йому руку тиснете, і чи йому не будете руки рубати?* (П. Порошенко); *А я буду чекати, пане Володимире, коли Ви Вашим партнерам і собі будете рубати руки* (П. Порошенко).

Яскравим прикладом вдалої модифікації метафоричного вислову у прецедентну одиницю спостерігаємо в такому прикладі: *Володимир – гарний артист, Володимир – можливо, гарна людина, але сьогодні <...>, це обгортка, обгортка яскрава, яка покриває тих, хто починаючи з 13-го року утік з нашої країни, а сьогодні хоче в цій обгортці повернутися назад до країни і зробити реванш* (П. Порошенко) та *Ви зараз кажете, що я – обгортка. Я розумію, що Ви дуже гарно розумієтесь на обгортках* (В. Зеленський). У другій ілюстрації, яку можна визначити як описову вербалізацію, через додавання до основного атрибута *обгортка* глибшого ситуативного значення, мовцем була закодована ПС: П. Порошенко, автор метафори-перенесення, яка містилася в першій цитаті, є власником “Roshen” – однієї з найбільших кондитерських фабрик в Україні, до чого й апелює В. Зеленський, автор другого висловлення.

О. Ворожцова зазначає, що ПС здатна актуалізуватися в мовленні не лише через прецедентне ім'я, прецедентне висловлення чи “невеликий “опис” самої ситуації (чим по суті і є описова вербалізація), але й шляхом її “найменування” [Vorozhcova / Ворожцова 2007 : 43], наприклад: *У нас сьогодні дуже ефективно працює пропаганда Росії, як частина гібридної*

*війни проти нашої держави* (П. Порошенко). Мовна сполука *гібридна війна* в такому контексті є прецедентною, яка містить покликання на ПС – суспільно-політичні події, засвідчені на території України з 2014 року до сьогодні, а саме російсько-української війни (або АТО). Пряме ж значення такого словосполучення є лише “різновид війни” з характерними ознаками цього світового суспільно-політичного катаклізму [Wikipedia / Вікіпедія].

На відміну від попередніх прикладів, де ПТ та ПС реалізовувалися засобами описової вербалізації, наведений приклад повертає нас до сталої форми вираження ПС. Одною з таких сталих, відтворюваних форм, якій властиві й інші ознаки прецедентності, є прецедентні висловлення. Питання щодо уналежнення подібних мовних сполук до прецедентних висловлень є досить дискусійним. Прецедентними висловленнями називають різнопланові цитати, загальновідомі в межах лінгвокультурологічної спільноти, приказки й прислів'я [Krasnih / Красних 1997; Formanova / Форманова 2008], аформизми, крилаті вислови, алюзії, плагіат [Vorozhcova / Ворожцова 2007], фразеологізми [Odarchuk / Одарчук 2014; Slavova / Славова 2012]. О. Ворожцова услід за М. Ілюшкіною до прецедентних висловлень уналежнює також і стійкі мовні вирази [Vorozhcova / Ворожцова 2007 : 37] Згідно з такою позицією, до прецедентних висловлень можна зарахувати й мовну сполуку *гібридна війна*, а також, наприклад, *п'ята колона: І відповідь дуже проста: оце є яскрава обгортка, а в середині сидять соратники Азарова, соратники Януковича, в середині сидить “п'ята колона”, в середині сидить росіяни і олігархи-втікачі* (П. Порошенко). Наведена ілюстрація містить стійкий мовний вираз та прецедентні імена, які тісно між собою пов'язані у глибинному значенні. Виокремлені прецедентні одиниці вербалізують ПС історичного, суспільно-політичного змісту. У прямому, поверховому, трактуванні *п'ята колона* – це особи, організації, чії дії викликають тривогу у країні, а їхні зв'язки із закордоном – таємниця для широкого загалу: диверсанти, саботажники, внутрішні вороги тощо [Wikipedia / Вікіпедія]. Однак прецедентність цієї лінгвоодиниці полягає

в закодованій ПС, характерній і зрозумілій саме українській національній спільноті: розуміння під *п'ятою колоною* організацій, політичних та інших суспільних діячів, які мають проросійські погляди, відстоюють їх, а тому належать до представників проросійського “федеративного” вектору розвитку українського політичного дискурсу [Soloviova / Соловійова 2018 : 85]. Цей сталий вираз тісно пов'язаний з прецедентними іменами, використаними поряд у наведеному ілюстративному матеріалі: *Янукович, Азаров* (прізвище Президента України та Прем'єр-міністра України, відповідно, які спробували повернути політичний розвиток України у проросійський напрямок, через що були змушені рятуватися втечею після подій Революції Гідності).

Питання правомірності трактування подібних сталих виразів як прецедентних висловлень ускладнюється ще й тим, що традиційно в лінгвістиці поняття “висловлення” (як і російське “высказывание”) передбачає предикативну форму, проте автори традиційного витлумачення терміна прецедентне висловлення, зазначають, що не зважаючи на суперечності, вони бачать можливим збереження слова “висловлення” як “складової терміна, оскільки наше дослідження продемонструвало, що при запропонованому підході немає суттєвої різниці у функціонуванні “предикативних” та “непредикативних” прецедентних висловлень” [Zaharenko / Захаренко 1997 : 83]. Спираючись на цю авторитетну думку, вважаємо можливим зарахування сталих мовних виразів, які не мають предикативної форми, але містять усі основні ознаки прецедентності, до прецедентних висловлень, зокрема й таких, що вербалізують ПТ чи ПС, наприклад: *...яким чином ви задаєте питання? Що Президент має виступати катом або відродити “трійку НКВСу”, або телефонним дзвінком запроторювати людей за ґрати?* (П. Порошенко). *Трійка НКВС* або *особлива трійка НКВС* витлумачується як “орган позасудового винесення вироків в СРСР, що існував у 1937–1938 роках під час Великого терору” [Wikipedia / Вікіпедія]. Функціонування таких органів з усіма відомими жахливими результатами їхньої діяльності і є історичною ПС, на яку покликається аналізоване прецедентне

висловлення. У наведеному ілюстративному контексті прецедент *трийка НКВСу* містить поняття жорсткого тоталітарного устрою, авторитаризму, що передбачає засудження будь-кого диктатором чи його представниками в антидемократичний, несправедливий, позасудовий спосіб.

Поєднання кількох засобів вербалізації ПС або ПТ в одній комунікативній ситуації досить поширене явище, оскільки це може не лише конкретизувати глибинний зміст, але й підсилити експресивно-оцінне забарвлення одиниці, до якої апелюють, наприклад, у такому разі: *Наша спільна позиція: ми маємо захистити державу від Вас, Ви не Голобородько, Ви сюди приїхали не на тролейбусі і навіть не на велосипеді* (П. Порошенко). За такого опису та у зв'язку з адресацією звернення В. Зеленському, навіть за умови відсутності прецедентного імені подібне висловлення є вербалізацією ПС: за сюжетом кінострічки “Слуга народу” головний герой, роль якого грав В. Зеленський, (Василь *Голобородько* – “представник з народу”, учитель історії, який став Президентом України) їздив на роботу, будучи і вчителем, і президентом, переважно на велосипеді або громадському транспорті. Прецедентне ім'я наразі слугувало підсиленням описової вербалізації з акцентуацією уваги на змістовній несхожості політичних образів реального кандидата й персонажа кінострічки.

Максимального сугестивно-персуазивного впливу в мовленні можна досягти за допомогою використання прецеденту, зміст і форма якого не лише була б зрозуміла, влучна, але й торкалася б найсакральніших асоціацій у свідомості реципієнта, найболючіших питань сучасності. Для українського суспільства таким є питання самоідентифікації й самовизначення, що коштувало життів на Революції Гідності і досі захищається ціною життів на Сході України – це обрання європейського, демократичного вектору розвитку [Soloviova / Соловійова 2018 : 85]. Найболючішим для українського народу є питання політичної влади. А найсакральнішим для українців, які в більшості є християнами, є Біблія. Один із мовців (В. Зеленський) зміг поєднати всі ці широкі аспекти в невеликому висловленні зі збереженням усіх змістових нюансів: *Ви – не*

*пророк і я – не Мойсей, ми не можемо кудись вести Україну. Україна іде до Європи, а Ви зараз, як гарант, повинен захищати вибір українців* (В. Зеленський). Покликаючись на ПС, коли пророк Мойсей водив 40 років євреїв по пустелі, покликаючись водночас і на ПТ – Біблію, підсилюючи висловлення прецедентним іменем **Мойсей**, мовець закодовує своє бачення місця головного політика країни – місця захисника і право українського народу на самовизначення – обраного шляху до Європи.

**Висновки та перспективи подальших наукових розвідок.** Отже, теледебати є однією з діалогічних форм політичного дискурсу, якій притаманні не лише ознаки політдискурсу, але й власні специфічні ознаки: агональність, обмеженість у часі, тематична детермінованість, регламентованість, полемічність та ін. Дебати, як будь-який інший жанр політичного дискурсу, має на меті здійснення впливу на політичний вибір (думку) рецепієнтів-слухачів, тому мовці активно вдаються до використання таких лінгвістичних засобів, які містять великий сугестивно-персуазивний потенціал. Одним із таких засобів відносно компактною мовленнєвою формою є прецедентні феномени.

У теледебатах між П. Порошенком та В. Зеленським вербалізовані прецедентні феномени представлені прецедентними ситуаціями та прецедентними текстами. Ці прецеденти реалізовувалися в мовленні через прецедентні висловлення й прецедентні імена, що часто поєднуються в межах однієї комунікативної ситуації. Прецедентний текст та прецедентна ситуація актуалізувалися в мовленні через описову вербалізацію, яку можна уналежнити до однієї з прецедентних форм вияву вербалізованих прецедентних феноменів; через сталі мовні вирази й найменування ситуацій, що можуть бути названі прецедентними висловленнями непередикативної форми. Кандидати у своєму мовленні апелюють до прецедентних феноменів, які мали різні рівні глибинності значення (прецедентності), але з легкістю декодувалися в українському лінгвокультурному просторі.

Дослідження лінгвістичного аспекту теледебатів як яскравої частини сучасного українськомовного політичного



дискурсу має неабиякий науковий потенціал для подальших розвідок. Лишається нерозкритим питання особливостей функціонування прецедентних феноменів у дебатах, їхньої джерельної бази; темою окремої роботи може стати ґрунтовніше студіювання особливостей власне вербальних прецедентних одиниць (прецедентних імен та прецедентних висловлень). Аналізом названих проблем плануємо продовжити наші подальші пошуки пізнання сучасного українськомовного політичного дискурсу.

### Література

1. Берестова А. А. Релігійна прецедентність у мові української прози кінця ХХ – початку ХХІ століття : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01. Харків, 2016. 212 с.
2. Боярских О. С. Прецедентные феномены со сферой-источником “Литература” в дискурсе российских печатных СМИ (2004–2007 гг.) : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01. Нижний Тагил, 2008. 230 с. URL : <http://politlinguist.ru/materials/thesis/Boyarskikh.pdf> (дата обращения: 01.05.2019).
3. Вікіпедія. Вільна енциклопедія. URL : <https://uk.wikipedia.org/wiki/> (дата звернення: 01.05.2019).
4. Ворожцова О. А. Лингвистическое исследование прецедентных феноменов в дискурсе российских и американских президентских выборов 2004 года : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.20. Екатеринбург, 2007. 215 с.
5. Гудков Д. Прецедентная ситуация и способы ее актуализации. *Язык, сознание, коммуникации* : сб. статей. Москва : Диалог – МГУ, 2000. Вып. 11. С. 40–46. URL : [http://www.philol.msu.ru/~slavphil/books/jsk\\_11\\_06gudkov.pdf](http://www.philol.msu.ru/~slavphil/books/jsk_11_06gudkov.pdf) (дата обращения: 01.05.2019).
6. Гузак А. Прецедентна ситуація: роль в політичній ораторській промові (на матеріалі промов американських президентів). *Науковий вісник Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича. Германська філологія*. 2014. Вип. 720. С. 219–227. URL : [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvchnugf\\_2014\\_720\\_25](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvchnugf_2014_720_25). (дата звернення: 01.05.2019).
7. Захаренко И. В., Гудков Д. Б., Красных В. В., Багаева Д. В. Прецедентное имя и прецедентное высказывание как символы прецедентных феноменов. *Язык, сознание, коммуникация* : сб. ст. Москва : Филология, 1997. Вып. 1. С. 82–103. URL : [http://www.philol.msu.ru/~slavphil/books/jsk\\_01\\_08zacharenko\\_et.pdf](http://www.philol.msu.ru/~slavphil/books/jsk_01_08zacharenko_et.pdf) (дата обращения: 01.05.2019).
8. Колоїз Ж. В. Проект українського словника “Словника прецедентних феноменів”. *Філологічні студії : Науковий вісник Криворізького державного педагогічного університету*. Кривий Ріг : ФОП Маринченко С. В., 2017. Вип. 16. С. 139–160.
9. Кондратенко Н. В. Український політичний дискурс: текстуалізація реальності : монографія. Одеса, 2007. 156 с.

10. Красних В. В. Система прецедентных феноменов в контексте современных исследований. *Язык, сознание, коммуникация* : сб. ст. Москва : Филология, 1997. Вып. 2. С. 5–12. URL : [http://www.philol.msu.ru/~slavphil/books/jsk\\_02\\_01krasnuch.pdf](http://www.philol.msu.ru/~slavphil/books/jsk_02_01krasnuch.pdf) (дата обращения: 01.05.2019).

11. Мацюк З., Станкевич Н. Українська мова професійного спілкування : навч. посіб. Львів, 2005. URL : <https://studfiles.net/preview/5025515/> (дата звернення: 01.05.2019).

12. Нахимова Е. А. Прецедентные ситуации, связанные с деятельностью Наполеона Бонапарта, в российской национальной исторической памяти. *Известия Уральского федерального университета. Сер. 1: Проблемы образования, науки и культуры*. 2014. Т. 126. № 2. С. 71–80. URL : <http://elar.uurfu.ru/bitstream/10995/24479/1/iurp-2014-126-08.pdf> (дата обращения: 01.05.2019).

13. Одарчук Н., Мірончук Т. Аргументативний потенціал прецедентних феноменів у політичному дискурсі. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки*. 2014. Вип. 4. С. 111–115. URL : <http://esnuir.eunu.edu.ua/handle/123456789/7925> (дата звернення: 15.10.2018).

14. Порошенко: “Хто буде красти в армії – руки повідрубаю”. URL : <https://www.youtube.com/watch?v=GPAyMHILXLo> (дата звернення: 01.05.2019).

15. Про вибори Президента України : Закон України : чинне законодавство із змінами та допов. станом на 15 січня 2019 року : офіц. текст. Київ : Алерта, 2019. 140 с.

16. Сахарук І. Типологія прецедентних феноменів у сучасному українському дискурсі. *Лінгвістичні студії*. 2011. Вип. 23. С. 197–203. URL : [http://nbuv.gov.ua/UJRN/lingst\\_2011\\_23\\_46](http://nbuv.gov.ua/UJRN/lingst_2011_23_46). (дата звернення: 01.05.2019).

17. Серіал “Слуга народу” дублює передвиборчу програму Зеленського, – Нацрада. URL : <https://konkurent.in.ua/publication/39646/serial-slugu-narodu-dubluje-peredviborchu-programu-zelenskogo-natsrada/> (дата звернення: 01.05.2019).

18. Славова Л. Л. Прецедентні феномени в мовленні політиків. *Мовні і концептуальні картини світу* : зб. наук. праць. Київ, 2012. Вип. 42. Ч. 2. С. 168–180. URL : [http://philology.knu.ua/library/zagal/Movni\\_i\\_konceptualni\\_2012\\_42\\_2/168\\_180.pdf](http://philology.knu.ua/library/zagal/Movni_i_konceptualni_2012_42_2/168_180.pdf) (дата звернення: 01.05.2019).

19. Соловйова Т. О. Розбудова теорії політичної лінгвістики в українському науковому просторі. *Філологічні студії: Науковий вісник Криворізького державного педагогічного університету*. Кривий Ріг : ФОП Маринченко С. В., 2018. Вип. 18. С. 75–88.

20. Феномен прецедентности и прецедентные феномены : дискуссия / Ю. А. Сорокин и др. *Язык, сознание, коммуникация*. Москва : Филология, 1998. Вып. 4. С. 5–33. URL : [http://www.philol.msu.ru/~slavphil/books/jsk\\_04\\_01sorokin\\_et.pdf](http://www.philol.msu.ru/~slavphil/books/jsk_04_01sorokin_et.pdf) (дата звернення: 01.05.2019).

21. Форманова С. Феномен прецедентності в романі Марії Матіос “Містер і місіс Ю-ко в країні укрів”. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Херсон, 2008. Вип. 7. С. 128–134. URL : <http://linguistics.kspu.edu/2008/> (дата звернення: 01.05.2019).

22. Шейгал Е. И. Семиотика политического дискурса: дис. ... д-ра. филол. наук : 10.02.19. Волгоград, 2000. 440 с.

### Список джерел та їх умовних скорочень

1. Дебати: Порошенко / Зеленський. Повне відео. URL : [https://www.youtube.com/watch?v=Gtl\\_lux40i4&t=1796s](https://www.youtube.com/watch?v=Gtl_lux40i4&t=1796s) (дата звернення: 01.05.2019).

### References

1. Berestova A. A. Relihiina pretsedentnist u movi ukrainskoi prozy kintsia XX – pochatku XXI stolittia : dys. ... kand. filol. nauk : 10.02.01. Kharkiv, 2016. 212 s.

2. Boyarskih O. S. Precedentnye fenomeny so sferoy-istochnikom “Literatura” v diskurse rossijskikh pechatnyh SMI (2004–2007 gg.) : dis. ... kand. filol. nauk : 10.02.01. Nizhnij Tagil, 2008. 230 s. URL : <http://politlinguist.ru/materials/thesis/Boyarskikh.pdf> (data obrashcheniya: 01.05.2019).

3. Wikipedia. Vilna entsyklopediia. URL : <https://uk.wikipedia.org/wiki/> (data zvernennia: 01.05.2019).

4. Vorozhova O. A. Lingvisticheskoe issledovanie precedentnyh fenomenov v diskurse rossijskikh i amerikanskih prezidentskikh vyborov 2004 goda : dis. ... kand. filol. nauk : 10.02.20. Ekaterinburg, 2007. 215 s.

5. Gudkov D. Precedentnaya situaciya i sposoby ee aktualizacii. *Yazyk, soznanie, kommunikacii* : sb. statej. Moskva : Dialog – MGU, 2000. Vyp. 11. S. 40–46. URL : [http://www.philol.msu.ru/~slavphil/books/jsk\\_11\\_06gudkov.pdf](http://www.philol.msu.ru/~slavphil/books/jsk_11_06gudkov.pdf) (data obrashcheniya: 01.05.2019).

6. Huzak A. Pretsedentna sytuatsiia: rol v politychnii oratorskii promovi (na materiali promov amerykanskyykh prezydentiv). *Naukovyi visnyk Chernivetskoho natsionalnoho universytetu imeni Yuriia Fedkovycha. Hermanska filolohiia*. 2014. Vyp. 720. S. 219–227. URL : [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvchnugf\\_2014\\_720\\_25](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvchnugf_2014_720_25). (data zvernennia: 01.05.2019).

7. Zaharenko I. V., Gudkov D. B., Krasnyh V. V., Bagaeva D. V. Precedentnoe imya i precedentnoe vyskazyvanie kak simvoly precedentnyh fenomenov. *Yazyk, soznanie, kommunikaciya* : sb. st. Moskva : Filologiya, 1997. Vyp. 1. S. 82–103. URL : [http://www.philol.msu.ru/~slavphil/books/jsk\\_01\\_08\\_zacharenko\\_et.pdf](http://www.philol.msu.ru/~slavphil/books/jsk_01_08_zacharenko_et.pdf) (data obrashcheniya: 01.05.2019).

8. Koloiz Zh. V. Proekt ukrainskoho slovnyka “Slovnyka pretsedentnykh fenomeniv”. *Filolohichni studii : Naukovyi visnyk Kryvorizkoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu*. Kryvyi Rih : FOP Marynchenko S. V., 2017 Vyp. 16. S. 139–160.

9. Kondratenko N. V. Ukrainskyi politychnyi dyskurs: tekstualizatsiia realnosti : monohrafiia. Odesa, 2007. 156 s.

10. Krasnyh V. V. Sistema precedentnyh fenomenov v kontekste sovremennyh issledovaniy. *Yazyk, soznanie, kommunikaciya* : sb. st. Moskva : Filologiya, 1997. Vyp. 2. S. 5–12. URL : [http://www.philol.msu.ru/~slavphil/books/jsk\\_02\\_01\\_krasnyh.pdf](http://www.philol.msu.ru/~slavphil/books/jsk_02_01_krasnyh.pdf) (data obrashcheniya: 01.05.2019).

11. Matsiuk Z., Stankevych N. Ukrainska mova profesiinoho spilkuvannia : navch. posib. Lviv, 2005. URL : <https://studfiles.net/preview/5025515/> (data zvernennia: 01.05.2019).

12. Nahimova E. A. Precedentnye situacii, svyazannye s deyatelnost'yu Napoleona Boanaparta, v rossijskoj nacional'noj istoricheskoy pamyati. *Izvestiya Ural'skogo federal'nogo universiteta. Ser. 1 : Problemy obrazovaniya, nauki i*

*kul'tury*. 2014. Т. 126. № 2. С. 71–80. URL : <http://elar.urfu.ru/bitstream/10995/24479/1/iurp-2014-126-08.pdf> (data obrashcheniya: 01.05.2019).

13. Odarchuk N., Mironchuk T. Arhumentatyvnyi potentsial pretsedentnykh fenomeniv u politychnomu dyskursi. *Naukovyi visnyk Shkhidnoievropeiskoho natsionalnoho universytetu im. Lesi Ukrainky*. 2014. Vyp 4. S. 111–115. URL : <http://esnuir.eenu.edu.ua/handle/123456789/7925> (data zvernennia: 15.10.2018).

14. Poroshenko: “Khto bude krasty v armii – ruky povidrubaui”. URL : <https://www.youtube.com/watch?v=GPAyMHILXLo> (data zvernennia: 01.05.2019).

15. Pro vybory Prezydenta Ukrainy : Zakon Ukrainy : chynne zakonodavstvo iz zminamy ta dopov. stanom na 15 sichnia 2019 roku : ofits. tekst. Kyiv : Alerta, 2019. 140 s.

16. Sakharuk I. Typolohiia pretsedentnykh fenomeniv u suchasnomu ukrainskomu dyskursi. *Linhvistychni studii*. 2011. Vyp. 23. S. 197–203. URL : [http://nbuv.gov.ua/UJRN/lingst\\_2011\\_23\\_46](http://nbuv.gov.ua/UJRN/lingst_2011_23_46). (data zvernennia: 01.05.2019).

17. Serial “Sluha narodu” dubliiue peredvyborchu programu Zelenskoho, – Natsrada. URL : <https://konkurent.in.ua/publication/39646/serial-slug-a-narodu-dubliue-peredvyborchu-programu-zelenskogo-natsrada/> (data zvernennia: 01.05.2019).

16. Slavova L. L. Pretsedentni fenomeny v movlenni politykiv. *Movni i kontseptualni kartyny svitu* : zb. nauk. prats. Kyiv, 2012. Vyp. 42. Ch. 2. S. 168–180 URL : [http://philology.knu.ua/library/zagal/Movni\\_i\\_kontseptualni\\_2012\\_42\\_2/168\\_180.pdf](http://philology.knu.ua/library/zagal/Movni_i_kontseptualni_2012_42_2/168_180.pdf) (data zvernennia: 01.05.2019).

17. Soloviova T. O. Rozbudova teorii politychnoi linhvistyky v ukrainskomu naukovomu prostori. *Filolohichni studii : Naukovyi visnyk Kryvorizkoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu*. Kryvyi Rih : FOP Marynchenko S. V., 2018. Vyp. 18. S. 75–88.

18. Fenomen precedentnosti i precedentnye fenomeny : diskusiya / Yu. A. Sorokin i dr. *Yazyk, soznanie, kommunikaciya*. Moskva : Filologiya, 1998. Vyp. 4. S. 5–33. URL : [http://www.philol.msu.ru/~slavphil/books/jsk\\_04\\_01\\_sorokin\\_et.pdf](http://www.philol.msu.ru/~slavphil/books/jsk_04_01_sorokin_et.pdf) (data zvernennya: 01.05.2019).

19. Formanova S. Fenomen pretsedentnosti v romani Marii Matios “Mister i misis Yu-ko v kraini ukviv”. *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu*. Kherson, 2008. Vyp. 7. S. 128–134. URL : <http://linguistics.kspu.edu/2008/> (data zvernennia: 01.05.2019).

22. Shejgal E. I. Semiotika politicheskogo diskursa : dis. ... dokt. filol. nauk : 10.02.19. Volgograd, 2000. 440 s.

### Spysok dzherel ta yikh umovnykh skorochen

1. Debaty: Poroshenko / Zelenskyi. Povne video. URL : [https://www.youtube.com/watch?v=Gtl\\_lux40i4&t=1796s](https://www.youtube.com/watch?v=Gtl_lux40i4&t=1796s) (data zvernennia: 01.05.2019).

*Стаття надійшла до редакції 26.04.2019 р.*

*Прийнята до друку 07.05.2019 р.*